

B. Székely Dorottya Piroska

Egyházi mobilitási stratégia

A Pohronczy-Szelepcsényi rokonság felemelkedési kísérlete

II Ferdinand 1625-ben, nem kevés vitát követően elfogadott Diplomájának célja a magyar főpapság végrendelezési jogának szabályozása volt. Az ebben lefektetett irányelvek a végrendeletek formaiságára és tartalmára is kitértek. Kötelező hagyományozásokat fektettek le a végvárrendszer javára és a szegény papok számára, bizonyos költségek (a temetési szertartás költsége, a különböző alamizsnák, a szolgák és hitelezők kifizetése) felosztás előtti rendezését tették kötelezővé, illetve szabályozták a hagyatéki eljárás menetét, a káptalanok és végrendeleti végrehajtók szerepét.¹ Az ezen megkötések szem előtt tartásával íródott testamentumok lehetővé teszik, hogy megvizsgáljuk a 17. századi főpapok anyagi helyzetét, az egyház javára tett hagyományozásait, illetve tanulmányozzuk a rendi társadalmon belül elfoglalt helyüket és kapcsolataikat.² Az iratokban megjelenő magánszemélyek azonosításával egyrészt képet kapunk a püspöki pályatársak, illetve az egyházi középréteg tagjai között fennálló kapcsolatokról, másrészt megismerhetővé válik a püspöki vagy érseki udvart alkotó kliensek köre, valamint a főpapi rokonság.³ Az egyházi pálya mint a kora újkori mobilitás egy lehetséges útja nemcsak a főpapság tagjai, hanem rokonságuk számára is a társadalmi felemelkedés lehetőségével kecsegtetett.⁴

Jelen tanulmányban arra tesztek kísérletet, hogy Szelepcsényi György esztergomi érsek végrendelete és az ehhez kapcsolódó hagyatéki dokumentumok, valamint misszilis anyagok alapján bemutassam azt a stratégiát, amelyet az érsek rokonsága kapcsán követett. A rokonság tagjainak azonosításán és az udvartartásban betöltött szerepük ismertetésén túl a rokonság érvényesülésének kérdését érintve pedig célom Szelepcsényi patrónusi tevékenységének értékelése.

¹ KOLLÁNYI, 1896. 160–163.

² B. SZÉKELY, 2019; JANKOVICS, 2004; KÁDÁR, 2013; OLÁH P.–TUSOR, 2019.

³ Főpapi udvarok vizsgálatára lásd: BITSKEY, 2005; BITSKEY, 2015. 163–182; FAZEKAS. 2005; GÁL-MÁKÁR, 2007; LACZLAVIK, 2012. 160–202.

⁴ Bakócz Tamás társadalmi felemelkedése, majd következetes birtok- és házasságpolitikája teremtette meg az Erdődy-család boldogulásának alapját. (BUBRYÁK, 2013. 41–72.)

A társadalmi mobilitás példája: Szelepcsényi György és környezete

Szelepcsényi György 1604. március 13-án született Szelepcsényi Mihály és Gyürky Zsuzsanna gyermekeként.⁵ A nem túl jómódú, valószínűleg morva származású család eredeti neve Pohronczí volt;⁶ György atyai nagyapjának, Miklósnak bátyja, az 1590-ben esztergomi kanonoki stallumot szerző Ferenc ezen a néven nyert címeres nemeslevelet 1598-ban.⁷ György a nagyszombati jezsuitáknál végezte alsóbb iskoláit és középfokú tanulmányait is,⁸ ekkor figyelt fel rá Pázmány Péter, aki 1627-ben alumnusaként küldte őt a római Collegium Germanicum et Hungaricumba.⁹ Patrónusának ajánlotta *Propositiones Theologicae* címmel 1634-ben kiadott téziseit is,¹⁰ majd az ő támogatásával lett az esztergomi főszékeskáptalan tagja 1635-ben.¹¹

A következő években folytatott diplomáciai tevékenysége nagymértékben hozzájárult az egyházi hierarchiában való gyors emelkedéséhez: 1639-ben Rómában, 1642 és 1645 között pedig három alkalommal a Portán járt követségben. Az, hogy pontosan milyen szerepe volt Lippay Györgynek Szelepcsényi 1640-es években folytatott politikai működésében, még tisztázásra váró kérdés.¹² Az bizonyos, hogy Szelepcsényit 1642-ben a címzetes novi, a következő évben a csanádi, majd pécsi, 1644-ben pedig a veszprémi püspökség élére helyezték. Ekkor kelt magyar udvari kancellári kinevezése is, amit nemcsak Lippay György, hanem a nádor, Esterházy Miklós is támogatott.¹³ A kancellári pozíció további püspöki kinevezéseket eredményezett: Szelepcsényit 1648-ban a nyitrai, majd 1657-ben a kalocsai egyházmegye, Lippay 1666-os halálát követően pedig az esztergomi érsekség élére helyezték. Érsekként folytatott egyházpolitikai tevékenysége mellett 1667-től 1681-ig mint királyi helytartó vett részt a politikában és vállalt közvetítői szerepet az 1670-es évtized restabilizációs folyamatában. Életének utolsó éveit a morvaországi Letovicén található kastélyában töltötte, ahol 1685. január 14-én halt meg.¹⁴

Hosszú püspöki működése és majdnem 19 éven át tartó érseksége során kialakított udvartartásának teljes körű feltérképezésére ezidáig nem került sor, mivel arra vonatkozóan sem rendszeres számlákat, sem átfogó számadásokat, sem pedig

⁵ NAGY, 1863. 582. Pontos születési dátumát egy Rottal Jánosnak írt leveléből tudjuk. Szelepcsényi György Rottal Jánoshoz, Besztercebánya, 1670. március 17. MNL OL P 507 - 1. - A - 535. - 42. Öccse, Mihály 1676-ban mint Bars és Hont vármegye jegyzője és a garamszentbenedeki konvent tagja halt meg. (NAGY, 1862. 239.)

⁶ TUSOR, 2003. 303.

⁷ MNL OL P 1896 fasc. 1. No. 89; FAZEKAS, 2018. 340; KOLLÁNYI, 1990. 195.

⁸ TUSOR, 2003. 303. 1617-ben és 1618-ban a grammatista osztály tanulója volt. (00162. Selepceni, Georgius. In: FAZEKAS-KÖKÉNYESI-TERNOVÁČZ, 2019.)

⁹ BITSKEY, 1996. 70.

¹⁰ VERESS, 1942. 280.

¹¹ TUSOR, 2003. 303.

¹² A Szelepcsényi konstantinápolyi követségeivel kapcsolatos jelentései megtalálhatóak az esztergomi Primási Levéltárban. (PL AS AR Classis X. No. 196.)

¹³ FAZEKAS, 2018. 341; PL FKL HL Caps. 68. fasc. 7. No. 16. fol. 919.

¹⁴ TUSOR, 2003. 303; FAZEKAS, 2018. 341.

instrukciókat nem ismerünk. Az 1684–1685-ben keletkezett végrendelet,¹⁵ valamint az azt követő hagyatéki eljárás dokumentumai megragadhatóvá teszik az érsek halálakor fennálló udvar pillanatnyi helyzetét.¹⁶ Ezek alapján kirajzolódik egy, az érseki és magánbirtokokon is tevékenykedő klientúra, s ez Szelepcsényi patrónusi szerepét is vizsgálhatóvá teszi.

A lakóhelyként és egyúttal igazgatási központként is működő udvar, az uralkodó, főúr vagy főpap és az őt körülvevő személyek egy kevert udvari társadalmat alkottak, amelyet áthatott az egyes személyek egymáshoz fűződő kapcsolatainak alkotta viszonyrendszer és függőségi háló.¹⁷ Az udvartartás és a háztartás személyi állománya között megfigyelhető átfedések a kora újkori udvari társadalom velejárói voltak.¹⁸ A személyi állomány és így módon a struktúra elemzését megkönnyítendő bontotta csoportokra Wolfgang Reinhard a mindenkori hatalmat gyakorló személy környezetében lévőket.¹⁹ A Reinhard által felvázolt négy csoport a vezető szerepet betöltő egyén a körülötte lévőekkel kialakított kapcsolatának jellemzőin alapszik. Szembesülnünk kell azonban azzal, hogy a Reinhard által felvázolt 4 klasszikus csoport: a rokonsági, a származási helyen alapuló, a barátság és a patrónusi kapcsolat (*Verwandschaft*, *Landmannschaft*, *Freundschaft*, *Patronage*) egymástól való elkülönítése nem minden esetben egyszerű és egyértelmű.²⁰ Szelepcsényi esetében a genealógiai kapcsolaton alapuló csoportot (*Verwandschaft*), az érsek rokonságát a Pohronczai, Maholányi, Jókay, Kordics és Dékány családok alkotják. A következőkben főleg a végrendelet és a hagyatéki eljárás iratanyaga segítségével igyekszem feltérképezni ezt a rokoni kapcsolatrendszert.

A patrónus eszköztára

A végrendelet segítségével azonosított családtagokra vonatkozóan végzett forrásfeltárás során Szelepcsényi patrónusi tevékenységének két formáját ismerhetjük meg. Egyes személyek az érseki udvarban teljesítettek szolgálatot, jellemzően a magánbirtokok gazdasági intézésében vettek részt. A rokonság érdemesebb tagjai szintén megjelennek az udvari szolgálattelvők sorában, de az érsek számukra értékes ingatlanadományozásokat és -hagyományozásokat is tett, hogy azokkal biztosítsa a család társadalmi felemelkedését. Emellett nagy valószínűséggel ő támogatta a rokonság fiatalabb tagjainak tanulmányait is.

¹⁵ A források 2019. évi közlésekor az eredeti iratok lappangása miatt a végrendelet és a kodicillus az Udvari Kamara anyagában fennmaradt hitelesített másolatai alapján dolgoztam. Később az esztergomi Prímási Levéltár Főszékeskáptalani Levéltárának Hiteleshelyi Levéltári anyagában megtaláltam az eredeti forrásokat is, a továbbiakban ezekre hivatkozom. (PL FKL HL Caps. 68. fasc. 7. No. 15; PL FKL HL Caps. 68. fasc. 7. No. 16.)

¹⁶ PL AEV No. 260/ 1–2; PL AEV No. 260/4; PL AEV 260/5; PL AEV 260/6; PL AEV 260/8; PL AEV No. 1651; PL AS AR Classis X. No. 189; PL FKL ML Lad. 85. No. 32; PL FKL HL Caps. 68. fasc. 7. No. 17; PL FKL HL Caps. 68. fasc. 7. No. 18; PL FKL HL Caps. 68. fasc. 12. No. 26; MNL OL P 197. fasc. 22. No. 1; AMB MB No. 10208; AMB MB No. 10227; MZAB A 3 Kniha 275. fol. 1–37.

¹⁷ ELIAS, 2005. 9–12; KOLTAL, 2012. 17.

¹⁸ KOLTAL, 2012. 22.

¹⁹ REINHARD, 1987. 9–10.

²⁰ Uo. 35–40.

A rendkívül gazdag, értékes ingatlanokat felvonultató vagyon létrejöttéről keveset tudunk.²¹ A főpapok szabad végrendekezésének problematikája abból adódott, hogy nehezen volt szétválasztható egymástól az a vagyon, amelyet az egyházi hivataluknak vagy azok jövedelmének köszönhetően szereztek meg attól, amelyre a közönséges örökjogi szabályozás vonatkozott.²² A Szelepcsényi végrendelete idején hatályban lévő II. Ferdinánd-féle Diploma nem tért ki az ingatlanhagyományozás szabályozására, mivel ez nem is volt kérdés: a főpapok csak a törvényes örökösödés útján szereztek, de az ősi vagyonnak részét nem képező ingatlanokról rendelkezhetek szabadon. Az uralkodó adományozta javadalom bevételéből szerzett ingatlanokkal az egyházat kellett gazdagítani. Az ily módon szerzett javak nem az egyházra való hagyományozásához uralkodói engedélyre és jóváhagyásra volt szükség.²³ Ez ugyan Szelepcsényi esetében meg is történt,²⁴ mégis a rokonságra hagyott több mint 400,000 magyar forintra becsült ingatlanvagyon jogi vitákhoz és a hagyatéki eljárás elhúzódásához vezetett.²⁵

A rokonság tagjai

A végrendeletben megjelenő rokonság tagjai és az érsek közötti kapcsolat azonosítását, a Pohronczi-Szelepcsényi rokonság genealógiájának részleges tisztázását a hagyatéki iratok teszik lehetővé. A végrendelet nem pontosítja, hogy milyen módon áll rokonságban Szelepcsényi Györggyel a titkáráként tevékenykedő Maholányi János vagy Kordics István, illetve a szolgálatában álló testvérek, Jókay János és András.²⁶ Egy, az örökségeket összefoglalóan felsoroló irat azonban negyedrészbeni rokonaiként és örökösöként azonosítja őket: „*Suis in quarto gradu consanguineis, et constitutis haeredibus...*”²⁷

Fentebb említésre került az esztergomi kanonok, Pohronczi Ferenc 1598-as címeres nemeslevele, melyben testvérei, László, Miklós, Ilona, Katalin és egy további rokon, Bokros György is szerepelnek.²⁸ Egy 1747-es iratból derül ki, hogy Katalin 1616-ban ment feleségül Kordics Jánoshoz, és ebből a házasságból született Kordics Ferenc, aki az imént említett, Szelepcsényi végrendeletében szereplő Kordics István édesapja. Ily módon Kordics István másodunokatestvéri viszonyban állt az érsekkel, sőt az 1747-es irat szerint nemcsak ő, hanem ugyanolyan fokon Dékány

²¹ A különböző kanonoki stallumok, apátsági és püspöki székek éves jövedelmére, a Magyar Tanácsban való jelenléttel járó jövedelemre, valamint a kancellárnak járó illetékek összegére a 17. századra vonatkozóan lásd: FAZEKAS, 2014a. 1132; MIHALIK, 2017. 29; 31-35; MOLNÁR, 2003. 125; MOLNÁR, 2006. 16-20.

²² REINER, 1905. 674-675.

²³ KOLLÁNYI, 1896. 172-173.

²⁴ Egy 1676-ban Széchényi György kalocsai érseknek írt levelében ír arról, hogy az uralkodó engedélyezte számára szerzeményeiről a szabad végrendekezést: „*de omnibus acquisitis meis*”. Szelepcsényi György Széchényi Györgynek, Pozsony, 1676. július 2. PL AS AP 18. Protocolum S/a fol. 72.

²⁵ PL AEV No. 1651. fol. 169.

²⁶ PL FKL HL Caps. 68. fasc. 7. No. 16. fol. 921.

²⁷ PL AEV No. 1651. fol. 169.

²⁸ MNL OL P 1896 fasc. 1. No. 89.

Márton is.²⁹ A szintén Szelepcsényi rokonságába tartozó Dékány Katalin férje pedig az a bizonyos Urbinyi Miklós volt,³⁰ akiről Jókay János mint mostohaapjáról emlékezett meg 1692-ben.³¹ Az eddigi forrásfeltárások sajnos sem azt nem tisztázták egyértelműen, hogy a Jókay- és a Maholányi-családok hogyan kapcsolódtak ehhez a családfához, sem pedig azt, hogy a címereslevélben megnevezett Bokros Györgyön keresztül milyen rokonság áll fenn Szelepcsényi György és a végrendeletben hagyományozottként megjelenő Bokros Éva között.³² A következőkben az előbb említett családok tagjaira, valamint a végrendeleti és hagyatéki dokumentumokban a Pohronczai-Szelepcsényi név valamely formájával szereplő személyekre vonatkozóan eddig elvégzett forrásfeltáró kutatás eredményeit mutatom be.

Maholányi János és családja³³

Az érsek végrendeletének egyik végrehajtójaként rokonát és a Magyar Kancellária titkárát, Maholányi Jánost nevezte meg.³⁴ Az általunk vizsgált és ismert Maholányi Jánosnak azonos nevű felmenője az 1630-as években Rákóczi Pál kistapolcsányi tiszttartója volt,³⁵ majd 1642-ben azzal a céllal kereste fel az érseket, hogy alkalmazásába kerüljön.³⁶ Fia, Maholányi János 1650 és 1652 között a pozsonyi jezsuita gimnáziumban végezte tanulmányait, majd 1652. november 15-én beiratkozott a bécsi egyetemre. 1655-ben – Szelepcsényi kancellársága idején – a Magyar Udvari Kancellária írnokaként dolgozott.³⁷ Az 1660-as és 1670-es évekből több, az érsekhez gazdasági ügyben – bor vagy épp posztó kapcsán – írt levelét ismerjük,³⁸ később pedig, az 1670-es években az esztergomi érseki birtokok igazgatójaként, a tizedbérletek intézőjeként találkozunk vele.³⁹ 1671-ben a pozsonyi megyegyűlés

²⁹ MNL OL P 197 Familiaria fasc. 22. 6. csomó No. 1. fol. 6–7.

³⁰ NAGY, 1863. 582.

³¹ SNA HM Bratislavská kapitla Prot. No. 50. fol. 272–273.

³² MNL OL P 1896 fasc. 1. No. 89; PL FKL HL Caps. 68. fasc. 7. No. 15. fol. 910. Orbán István kancelláriai titkár, később személynök felesége. (FAZEKAS, 2018. 316–317.) Bokros Éva később Jacob Duchart (Dusztart) ab Harre báró, a Salm-ezred alezredesének a hitvese, akivel 1701-ben szabad végrendelezési jogot nyert. (MNL OL A 57 Libri Regii 26. kötet 123–125.) Köszönöm a szíves közlést Fazekas Istvánnak.

³³ A Maholányi-család családfáját lásd a mellékletek között (1. sz. ábra).

³⁴ PL FKL HL Caps. 68. fasc. 7. No. 15. fol. 904.

³⁵ FAZEKAS, 2018. 302.

³⁶ Maholányi János Szelepcsényi Györgynek, Kistapolcsány, 1642. február 17. PL AS AR Classis X. No. 196. fasc. 11. fol. 142–146. (MNL OL MF 2648. dob.)

³⁷ FAZEKAS, 2018. 302.

³⁸ Maholányi János Szelepcsényi Györgynek, Eberhard, 1665. március 23. PL AS AR Classis X. No. 196. fasc. 32. fol. 206–208. (MNL OL MF 2659. dob.); Maholányi János Szelepcsényi Györgynek, Pozsony, 1670. október 7. PL AS AR Classis X. No. 196. fasc. 38. fol. 243–244. (MNL OL MF 2661. dob.); Maholányi János Szelepcsényi Györgynek, Pozsony, 1670. október 14. PL AS AR Classis X. No. 196. fasc. 38. fol. 283–286. (MNL OL MF 2661. dob.); Maholányi János Szelepcsényi Györgynek, Pozsony, 1670. október 16. PL AS AR Classis X. No. 196. fasc. 40. fol. 1–2. (MNL OL MF 2662. dob.); Maholányi János Szelepcsényi Györgynek, Pozsony, 1670. október 30. PL AS AR Classis X. No. 196. fasc. 40. fol. 98–100. (MNL OL MF 2662. dob.).

³⁹ FAZEKAS, 2018, 302. Első említése praefectusként 1669-ből származik, Szelepcsényi nevében jár el Bars és Nyitra vármegyék gyűlésén. (Szelepcsényi György az esztergomi káptalannak, Pozsony, 1669. december 7. PL FKL ML Lad. 96. fasc. 10. fol. 58–59.)

kapcsán kérte az érsek instrukcióit,⁴⁰ 1678-ban pedig egy brünni per kapcsán írt Szelepcsényinek.⁴¹ Ezt követően 1679-ben kezdte meg működését mint kancelláriai titkár,⁴² de továbbra is megmaradt patrónusa szolgálatában: 1683-ból több adatunk is van arról, hogy Szelepcsényi az esztergomi káptalan ügyei kapcsán küldte az uralkodó elé, egy alkalommal azért, mert ő maga a köszvény miatt nem tudott megjelenni,⁴³ 1685-ben pedig a káptalan dolgaiban fáradozott a morva területeken.⁴⁴

1686. május 14-én I. Lipót cseh lovagi rangot adományozott Maholányinak, aki az érseki vagyon öröklése végett megszerezte a cseh inkolátust is.⁴⁵ Ugyanezen év novemberében atyafiúsági alkura lépett a már említett Bokros Évával az érsektől közösen örökölt Eberhard és egyéb Pozsony vármegyében található javak miatt, aki a rá eső részről 13,000 német forintért cserébe lemondott, és azt Maholányira és örökösire hagyta.⁴⁶ 1692-ben a szintén Szelepcsényi örökségből származó Letovicében bírt javak kapcsán találkozunk a nevével, ekkor adta el örökségét rokonának, Kordics Istvánnak.⁴⁷ Maholányi János személynöki kinevezése 1693. július 23-án kelt, ez volt a legmagasabb tisztség számára, amelyet nem arisztokrata világi személyként elérhetett. A korszakban a személynök gyakran elnyerte a bárói címet, ahogyan Maholányi is 1695. május 4-én.⁴⁸ Végrendeletét 1699. március 27-én Pozsonyban írta meg, az irat anyagi helyzetén túl családjára vonatkozóan is megannyi adalékkal szolgál.⁴⁹ A végrendelet kihirdetésére 1699. április 16-án került sor, így valamikor ez előtt hunyt el.⁵⁰ A Maholányi János hagyatéki ügyében folytatott meghallgatás időpontját 1699. december 12-ére Pozsonyba,⁵¹ a tárgyalását pedig 1700. július 1-ére Oszlányba tűzték ki.⁵²

Ezen végrendeletében mindenét családjára hagyta. Feleségén, Péterffy Juditon kívül megjelennek az iratban gyermekei, Antal, József, Tamás, valamint Judit.⁵³ Péterffy Judit nevével férje halála után leginkább ingatlanokkal kapcsolatos iratokban találkozunk, 1701 májusában, illetve 1702 januárjában egy bizonyos Andreas Kaunitz-cal egyeztetett Zitva, Pusztá-Födemes, illetve Ráró birtokok ügyé-

⁴⁰ Maholányi János Szelepcsényi Györgynek, Gomba, 1671. február 28. PL AS AR Classis X. No. 196. fasc. 42. fol. 10–11. (MNL OL MF 2662. dob.)

⁴¹ Maholányi János Szelepcsényi Györgynek, Brünn, 1678. február 28. PL AS AR Classis X. No. 196. fasc. 47. fol. 436–437. (MNL OL MF 2664. dob.)

⁴² FAZEKAS, 2018. 302–303.

⁴³ Szelepcsényi György az esztergomi káptalannak, Bécs, 1683. január 9. PL FKL ML Lad. 99. fasc. 2. fol. 47–49; Szelepcsényi György az esztergomi káptalannak, Bécs, 1683. március 20. PL FKL ML Lad. 99. fasc. 2. fol. 5–6.

⁴⁴ Balogh Miklós az esztergomi káptalannak, Bécs, 1685. április 7. PL FKL ML Lad. 99. fasc. 2. fol. 136–137.

⁴⁵ FAZEKAS, 2018. 303; MZAB A 12 Akta šlechtická, karton č. 43, sign. 7. Maholány No. 6.

⁴⁶ PL FKL HL Caps. 68. fasc. 7. No. 15. fol. 910; SNA HM Bratislavská kapitila Prot. No. 49. fol. 530–533.

⁴⁷ OKLUĐA, 1975. 262; MZAB A 3 Kniha 275. fol. 34.

⁴⁸ FAZEKAS, 2018. 303.

⁴⁹ AMB MB No. 10198. fol. 1–4; SNA HM Bratislavská kapitila Prot. No. 50. fol. 960.

⁵⁰ FAZEKAS, 2018. 303.

⁵¹ Klobusiczky Ferenc Péterffy Juditnak, Pozsony, 1699. november 16. AMB MB No. 10206. No. 1. fol. 1.

⁵² Dvornikovich János Péterffy Juditnak, Tepla 1700. április 26. AMB MB No. 10210. No. 1. fol. 1.

⁵³ AMB MB No. 10198. fol. 2–3.

ben.⁵⁴ 1703 tavaszán hideghéti birtokokat vett,⁵⁵ nevével 1706 novemberében egy tósnýarasdi zálogügylet kapcsán is találkozunk.⁵⁶

Maholányi János végrendeletéből tudjuk meg, hogy Maholányi Antal a család pozsonyszentgyörgyi házában, míg Tamás és Judit a bécsi házban születtek.⁵⁷ Ez utóbbit még Maholányi János fia, Ignác örökölte Szelepcsényitől, a ház az ő halála után szállt a Bécshez közeli Oberlauval együtt apjára.⁵⁸ Ignác öröklését feltételhez kötötte Szelepcsényi, Oberlaut az ifjú csak akkor kaphatta meg, ha egyházi pályát választ.⁵⁹ Az érsek saját példájából kiindulva családja felemelkedését próbálta elősegíteni a vagyonnal, az esetleg egyházi pályát választó Maholányi Ignác személyében pedig egy – az egyházi hierarchiában akár hozzá hasonló magasságokig jutó – leendő főpapot remélt. Ignác 1681 és 1688 között – apjához hasonlóan – a pozsonyi jezsuita gimnáziumban tanult.⁶⁰ 1687-ben a humaniorák tanulójaként mondott Szent László napi beszédet a bécsi egyetemen, és valamikor 1689. november 6. előtt hunyt el.⁶¹ Korai halála megakadályozta, hogy beváltsa az érsek hozzá fűzött reményeit, illetve emiatt nem szerepel apja, János végrendeletében sem.

Testvére, Maholányi Antal 1695-ben és 1696-ban is szerepel a pozsonyi jezsuita gimnázium tanulói között.⁶² Később Amade Magdolnát vette feleségül.⁶³ 1721 szeptemberében csallóközi javakat adott el Illésházy Miklósnak 14,000 forint értékben,⁶⁴ 1738-ban pedig már halála után adományozták el Enyedet.⁶⁵ Maholányi József 1695 és 1697 között szintén a pozsonyi jezsuitáknál tanult,⁶⁶ 1700-ban már logikahallgató Bécsben. Testvérehez, Ignáchoz hasonlóan 1700-ban ő is beszédet mondott Szent László ünnepén. Később, 1727-től a Magyar Kamara létszámfeletti tanácsosa volt, majd 1738-tól 1745-ig tényleges tanácsos.⁶⁷ 1728-ban Sülly adományozása kapcsán került felsorolásra családja: lányai, Anna, Klára, Erzsébet, Julianna Judit, Szidónia, valamint fia, Tamás és az ő felesége, Orbán Erzsébet.⁶⁸

⁵⁴ SNA HM Bratislavská kapitila Prot. No. 51. fol. 194; HU MNL OL A 57 Libri Regii 26. kötet 149–152; SNA HM Bratislavská kapitila Prot. No. 51. fol. 301–302.

⁵⁵ Vass Istvántól és Hideghéti Erzsébettől 1703. április 28-án, illetve Hideghéti Imrétől 1703. május 8-án. SNA HM Bratislavská kapitila Prot. No. 51. fol. 493–494; Uo. 494–495.

⁵⁶ SNA HM Bratislavská kapitila Prot. No. 51. fol. 692–693.

⁵⁷ SNA HM Bratislavská kapitila Prot. No. 50. fol. 960.

⁵⁸ PL FKL HL Caps. 68. fasc. 7. No. 15. fol. 911; PL FKL HL Caps. 68. fasc. 7. No. 16. fol. 922; FAZEKAS, 2018. 303.

⁵⁹ PL FKL HL Caps. 68. fasc. 7. No. 16. fol. 922.

⁶⁰ 04241. Maholányi/Maholány, Ignatius. In: FAZEKAS–KÁDÁR–KÖKÉNYESI, 2021.

⁶¹ FAZEKAS, 2018. 302.

⁶² 1695-ben 16 évesen grammatista, 1696-ban pedig syntaxista. (05868. Maholányi de Eberhardt, Antonius. In: FAZEKAS–KÁDÁR–KÖKÉNYESI, 2021.)

⁶³ Esterházy Pál 1708-as adományleveléből tudjuk. (SNA HM Bratislavská kapitila Caps. 26. Lad. 9. No. 1.)

⁶⁴ MNL OL P 1341 A sorozat Lad. 19. fasc. 2. No. 35–37. fol. 47–52.

⁶⁵ IV. Károly adománylevele, kelt: Laxenburg, 1738. május 2. SNA HM Bratislavská kapitila Caps. 2. Lad. 2. No. 10.

⁶⁶ 1695-ben 11 évesen grammatista, 1696-ban és 1697-ben pedig syntaxista. (05874. Maholányi/Maholány de Eberhardt, Josephus. In: FAZEKAS–KÁDÁR–KÖKÉNYESI, 2021.)

⁶⁷ FAZEKAS, 2018. 302.

⁶⁸ Pálffy Miklós adománylevele, kelt: Stomfa, 1728. március 24. SNA HM Bratislavská kapitila Caps. 6. Lad. 8. No. 30/1.

Maholányi János Tamás nevű fia 1697 és 1703 között – testvéreihez hasonlóan – a pozsonyi jezsuita gimnáziumban tanult.⁶⁹ Ezt követően, 1704-ben megkezdte logikai tanulmányait a bécsi egyetemen, majd 1720-tól egészen 1727-es haláláig a Magyar Kamara tanácsosa volt. Testvére, Judit, akire apja végrendeletében Nagytapolcsányt hagyta,⁷⁰ egy bizonyos O’Nelly grófhoz ment feleségül.⁷¹ Komolyabb szerepet a magyar közéletben a Maholányi Jánost követő generációk már nem játszottak, sőt a család két nemzedékkel Szelepcsényi halálát követően, nagy valószínűséggel József halálával, ki is halt.⁷²

Az érseki rokonsághoz ezen részéhez tartozott még Maholányi Ilona, Buzásy Ferenc özvegye is. Pontos helye a családban nem meghatározható, mindenesetre ő örökölte meg Szelepcsényi nagyszombati Balassa-házát.⁷³ Maholányi János minden bizonnyal ugyanerről az ingatlanról rendelkezett 1699-es végrendeletében, amikor Antal nevű fiára hagyta a nagyszombati Balassa-Buzási házat.⁷⁴

A Kordicsok⁷⁵

Fentebb röviden már említettem, hogy a Szelepcsényi-rokonság genealógiájára vonatkozó kérdéseket a Kordics család dokumentumai tisztázták: Kordics István nagyanyja, Katalin és Szelepcsényi György nagyapja, Miklós voltak testvérek. Kordics István már 1676. július 18-án elnyerte a morvaországi örökléshez szükséges inkolátust,⁷⁶ 1686-ban pedig a cseh lovagi rangot.⁷⁷ Az ő birtokszerzése révén erősödött meg a család: 1692-ben vette meg társörökösétől, Maholányi Jánostól, annak a letovicei uradalomban és a borotini birtokokban bírt részét.⁷⁸ Kordics István fia, Kordics László György nagykorúvá válását követően, 1691. május 26-án tette le a hűségesküt és nyerte el az inkolátust.⁷⁹ Ugyan 1698-ban eladta Borotint, de a letovicei uradalmat egészen 1709-es haláláig megtartotta, azt gyermekei gyámjai adták el 1711-ben.⁸⁰ László Györgyről mint báróról az első említés I. Lipót 1700. szeptember 15-én kelt privilégiumleveléből ismert.⁸¹ Feleségétől, Maria Francista Podstatzky von Prusinowitztól született gyermekei keresztelőjére a letovicei templomban került sor, 1700. január 24-én kereszteltek meg Ladislaus Maximilianus Innocentius Ferdinandust, 1702. április 24-én pedig Heinrichus Felix

⁶⁹ 1697-ben parvista, 1698-ban principista, 1669-ben grammatista. 1700-ban syntaxista, 1701-ben poeta, 1702-ben és 1703-ban – ekkor már 17 évesen – pedig rétor. (06198. Maholany de Pohroncz Szelepchény, Thomas. In: FAZEKAS–KÁDÁR–KÖKÉNYESI, 2021.)

⁷⁰ AMB MB No. 10198. fol. 2–3.

⁷¹ FAZEKAS, 2018. 302.

⁷² SZINNYEI, 1902. 320; FALLENBÜCHL, 1970. 296.

⁷³ PL FKL HL Caps. 68. fasc. 7. No. 15. fol. 912; NAGY, 1863. 582.

⁷⁴ AMB MB No. 10198. fol. 2–3.

⁷⁵ A Szelepcsényi- és Kordics-család családfáját lásd a mellékletek között (2. sz. ábra).

⁷⁶ MNL OL P 197 Familiaria fasc. 22. 6. csomó No. 1. fol. 7–8.

⁷⁷ DOERR, 1900. 106.

⁷⁸ POKLUDA, 1975. 262; MZAB A 3 Kniha 275. fol. 34.

⁷⁹ MZAB A 12 Akta šlechtická, karton č. 34, sign. 1. Korditsch von Pohroncz Szelepchény No. 6. fol. 15–18.

⁸⁰ POKLUDA, 1975. 262.

⁸¹ BOROSY–KISFALUDY–SZABÓ, 1999. 177.

Rudolphus Bernardust.⁸² A családról a későbbiekben igen szórványos adataink vannak, a brnói morva területi levéltárban mindössze az inkolátus megszerzéséhez szükséges eskütelekkel kapcsolatos iratok találhatóak. Ezek alapján tudjuk, hogy Kordics Ferenc 1717 decemberében,⁸³ Kordics György Antal 1719. június 6-án tette le az esküt. Ez utóbbi irat végén testvérei is szerepelnek: a kereszteleési adatokból már ismert László és Henrik, valamint Gábor, illetve a két távollévő fivér, József és Ferenc.⁸⁴ László eskütételére 1721 májusában,⁸⁵ Henrikére pedig 1722 júliusában került sor.⁸⁶ Kordics Gábor eskütételére vonatkozik az utolsó forrás, ő Prágában tette le az esküt 1723. augusztus 10-én.⁸⁷

Jókay János és András⁸⁸

A Jókay-testvérek, János és András mindketten a pozsonyi és nagyszombati jezsuitáknál végezték tanulmányaikat 1667 és 1673 között.⁸⁹ János és András szintén a hagyaték okán jelentek meg Morvaországban, és váltak a cseh középnemesség tagjaivá 1686. május 14-én.⁹⁰ 1687. június 12-én Modorban még közösen rendelkeztek a Magyar Királyságban és Morvaországban bírt javaikról,⁹¹ azonban 1692-ben András már nem szerepel a Szelepcsényi-javak elosztásáról szóló megállapodás aláíró között.⁹² Jókay János az évek során több *contradictiót* is megfogalmazott saját és testvére nevében Maholányi Jánossal szemben az érseki hagyaték ügyének rendezésével kapcsolatban.⁹³ Ő maga 1701. március 31-én végrendelkezett Pozsonyban, ekkor 54,000 forintra becsült vagyonának egyik felét feleségére, Thédy Máriára, másik felét pedig gyermekeire, Jánosra, Józsefre, Zsuzsannára, Katára, Teréziára és

⁸² MZAB A 12 Akta šlechtická, karton č. 34, sign. 1. Korditsch von Pohroncz Szelepcheny No. 22. fol. 53; MZAB A 12 Akta šlechtická, karton č. 34, sign. 1. Korditsch von Pohroncz Szelepcheny No. 27. fol. 63.

⁸³ MZAB A 12 Akta šlechtická, karton č. 34, sign. 1. Korditsch von Pohroncz Szelepcheny No. 15. fol. 35–36.

⁸⁴ MZAB A 12 Akta šlechtická, karton č. 34, sign. 1. Korditsch von Pohroncz Szelepcheny No. 17. fol. 43–45.

⁸⁵ MZAB A 12 Akta šlechtická, karton č. 34, sign. 1. Korditsch von Pohroncz Szelepcheny No. 19. fol. 48–56.

⁸⁶ MZAB A 12 Akta šlechtická, karton č. 34, sign. 1. Korditsch von Pohroncz Szelepcheny No. 24–25. fol. 59–60.

⁸⁷ MZAB A 12 Akta šlechtická, karton č. 34, sign. 1. Korditsch von Pohroncz Szelepcheny No. 29. fol. 68–69.

⁸⁸ A Jókay- és a Dékány-családok közös családfáját lásd a mellékletek között (3. sz. ábra).

⁸⁹ János 1667-ben Pozsonyban parvista minor tanuló. (02524. Jokay, Joannes. In: FAZEKAS–KÁDÁR–KÖKÉNYESI, 2021.) 1668 és 1672 között Nagyszombatban tanult. (12128. Jokay/Jokai, Joannes. In: KÖKÉNYESI–TERNOVÁČZ, 2019.) 1673-ban rétoriként szerepel Pozsonyban. (02524. Jokay, Joannes. In: FAZEKAS–KÁDÁR–KÖKÉNYESI, 2021.) András 1667-ben Pozsonyban parvista minor tanuló. (02511. Jokay, Andreas In: FAZEKAS–KÁDÁR–KÖKÉNYESI, 2021.) 1668 és 1673 között Nagyszombatban tanult. (12149. Jokay, Andreas., 12306. Jokay/Jokai, Andreas. In: KÖKÉNYESI–TERNOVÁČZ, 2021.)

⁹⁰ MNL OL P 197. Familiarum fasc. 22. csomó 6. No. 1. fol. 8; MZAB A 12 Akta šlechtická, karton č. 43, sign. 7. Maholany No. 6. fol. 12–13; DOERR, 1900. 106; POKLUDA, 1975. 261.

⁹¹ AMB MB No. 10210. No. 5. fol. 1.

⁹² MZAB A 3 Kniha 275. fol. 1–37. fol. 33.

⁹³ 1686. március 9. SNA HM Bratislavská kapitila Prot. No. 49. fol. 450–451; 1687. június 18. Uo. fol. 589–591.

Borbálára hagyta.⁹⁴ Jókay kodicillusában némileg változtatott, megnövelte a fiúgyermekre hagyott összegeket annak érdekében, hogy a Pohronci-Szelepcsényi név el ne fogyjon.⁹⁵ Egy 1718-as iratból tudjuk, hogy János még 1701-ben, felesége pedig 1712-ben hunyt el. Szüleik halála után a gyerekek újra felbecsültették a vagyont, melynek értékét ekkor 63,127 forintban állapították meg. A nagytapolcsányi birtok ebben az iratban is a Maholányi örökösökkel közös vagyónként szerepel. A forrás igazi értékét a Jókay János gyermekeire vonatkozó adalékok jelentik: Jókay János a Pálffy-lovasság századosaként, József az Althan-dragonosok zászlótartójaként, Jókay Zsuzsanna Lehoczky Márton vezérőrnagy özvegyeként, Katalin Oszeczky Károly dragonos vezérőrnagy házastársaként, Terézia és Borbála pedig hajadonokként vannak feltüntetve.⁹⁶ János 1720-ban elnyerte a bárói címet, később 1739-ben hunyt el,⁹⁷ Zsuzsanna nevével pedig utóljára egy 1721-es, a Maholányiakkal közös nagytapolcsányi örökséggel kapcsolatos iratban találkozunk.⁹⁸

A Jókay-fivérek az Urbinyi és a Dékány örökösökkel közösen örökölték meg a Nagyszombattól nem messze fekvő Vágmagyarádot.⁹⁹ A végrendeleti dokumentumok további osztott hagyományozásokat is tartalmaznak, de a genealógia szempontjából ez, a Dékány- és Urbinyi-családokkal közelebbi kapcsolatot sejtető a legfontosabb.

A Dékány-család¹⁰⁰

A Dékány-család több tagjával is találkozunk az érseki udvarral kapcsolatos forrásokban. Dékány János például egy, az érseknek írt 1665-ös levelében bizonyos szőlők értékéről tájékoztatja az azt megvenni készülő érseket.¹⁰¹ Szerepel Maholányi egy későbbi levelében is, akkor az érsek parancsának közvetítőjeként jelenik meg a bazini és szentgyörgyi szőlők dézsmájával kapcsolatban.¹⁰² Dékány János egy 1671-es levelében arról próbálta meggyőzni Szelepcsényit, hogy adjon neki új feladatkört: „*mentse ki már egyszer nyomorúságából Éberhardból*”.¹⁰³ Dékány János szerepel a végrendeletben is, az érsek kodicillusában 500 forintot hagyott egykori szolgájára.¹⁰⁴

⁹⁴ SNA HM Bratislavská kapitila Caps. 64. Lad. 7. No. 1/1. fol. 3. Egy másik iratból fény derül a gyermekek egy részének életkorára. 1701-ben János 11, József 4, Terézia 7, Borbála pedig 6 éves volt. (SNA HM Bratislavská kapitila Prot. No. 51. fol. 219–220.)

⁹⁵ SNA HM Bratislavská kapitila Caps. 64. Lad. 7. No. 1/2. fol. 7.

⁹⁶ SNA HM Bratislavská kapitila Caps. 64. Lad. 7. No. 1/3. fol. 1.

⁹⁷ SZEMETHY, 2020. 108; 258–259. A bárói oklevélben szereplő János apjának, Andrásnak az azonosításához további kutatásokra van szükség.

⁹⁸ NAGY, 1863. 582.

⁹⁹ PL FKL HL Caps. 68. fasc. 7. No. 15. fol. 911.

¹⁰⁰ A Jókay- és a Dékány-családok közös családfáját lásd a mellékletek között (3. sz. ábra).

¹⁰¹ Dékány János Szelepcsényi Györgynek, Szentgyörgy, 1665. szeptember 7. PL AS AR Classis X. No. 196. fasc. 32. fol. 250–251. (MNL OL MF 2659. dob.)

¹⁰² Maholányi János Szelepcsényi Györgynek, Pozsony, 1670. október 30. PL AS AR Classis X. No. 196. fasc. 40. fol. 98–100. (MNL OL MF 2662. dob.)

¹⁰³ Dékány János Szelepcsényi Györgynek, Eberhard, 1671. február 8. PL AS AR Classis X. No. 196. fasc. 42. fol. 159–160. (MNL OL MF 2662. dob.)

¹⁰⁴ PL FKL HL Caps. 68. fasc. 7. No. 16. fol. 923.

Dékány Mártonról már röviden esett szó, ő az, aki Kordics Istvánhoz hasonló fokú rokonságban áll az érsekkel.¹⁰⁵ Dékány Márton 1650 és 1652 között, 19-20 éves korában Maholányi Jánossal együtt végezte tanulmányait a pozsonyi jezsuita gimnáziumban.¹⁰⁶ Szelepcsényi már 1665. július 31-én, amikor megszerezte Rárót Czobor Orsolyától, őt és Maholányi Jánost jelölte meg annak örökösének.¹⁰⁷ Több gazdasági jelentését is ismerjük az 1670-es évekből, melyekben lennel, marhákkal, halakkal, borral és vámokkal kapcsolatos híreket közöl.¹⁰⁸ Dékány Márton Kordics Istvánnal egy időben, 1676-ban szerezte meg a morvaországi örökléshez szükséges inkolátust, azonban utód nélkül halt meg.¹⁰⁹ Szelepcsényi György 1676-ban adományozta az Ahában található malmot Dékány Mártonnak és testvérének, Katalinnak.¹¹⁰ Márton 1677 márciusában rendelkezett arról, hogy halála után javait Dékány Katalinra, Jókay Jánosra és Andrásra, valamint Urbinyi Pálra és Máriára hagyja.¹¹¹ Korábban említésre került, hogy az Urbinyi-család Dékány Katalinon, és férjén, Urbinyi Miklóson (Jókay János mostohaapján) keresztül kapcsolódik a rokonsághoz. Végül az Urbinyi-család tulajdonába került az ahai malom, 1746-ban adta azt zálogba Urbinyi Ferenc testvéreivel, Miklóssal és Pállal, illetve annak feleségével, Meczeriny Máriával együtt Kis Hindi Sándor Imrének és feleségének, Tajnai Rósának.¹¹²

A távolabbi rokonság

Mivel az eddigi kutatások során nem bukkant fel az érseki udvar személyi állományára vonatkozó összeírás, így a végrendeleti dokumentumokat és hagyatéki iratokat kell segítségül hívnunk, ha az udvartartás és klientúra tagjainak azonosítása a célunk. Az érseki udvartartás tagjai jellemzően kisebb pénzüsszegekkel szerepelnek a végrendeletben, egy részük névalakja pedig arra enged következtetni, hogy rokoni kapcsolatban álltak Szelepcsényi Györggyel. Korábban érintettem a Maholányi-, Kordics-, Jókay-, Dékány- és Urbinyi-családok fontosabb tagjait, de a levéltári forrásokban a távolabbi rokonság egyes tagjai is feltűnnek.

Ilyen például a minden bizonnyal az érsek rokonságához tartozó Pohroncz Bálint, akitől mindössze egy keltezetlen és datálatlan levelet ismerünk, amelyben e szavakkal kér segítséget Szelepcsényitől: „... *hogy valami mesterségre méltó stásek adatni*”.¹¹³ Vagy szintén a rokonság tagjának tekinthető Maholányi Mihály, aki

¹⁰⁵ MNL OL P 197 Familiaria fasc. 22. 6. csomó No. 1. fol. 6–7.

¹⁰⁶ 1650-ben syntaxista, 1651-ben poéta, 1652-ben pedig már mint rétor szerepel. (00052. Dékan, Martinus. In: FAZEKAS-KÁDÁR-KÖKÉNYESI, 2021.)

¹⁰⁷ HU MNL OL A 57 Libri Regii 13. kötet 224–227.

¹⁰⁸ Dékány Márton Szelepcsényi Györgynek, Loszla, 1671. február 13. PL AS AR Classis X. No. 196. fasc. 42. fol. 125–127. (MNL OL MF 2662. dob.); Dékány Márton Szelepcsényi Györgynek, Losonc, 1678. június 9. PL AS AR Classis X. No. 196. fasc. 47. fol. 369–373. (MNL OL MF 2664. dob.).

¹⁰⁹ MNL OL P 197 Familiaria fasc. 22. 6. csomó No. 1. fol. 7–8.

¹¹⁰ PL AS AR Classis N. No. 66. fol. 5.

¹¹¹ A pontos dátum az irat sérülése miatt nem megállapítható. (SNA HM Bratislavská kapitula Prot. No. 47. fol. 40.)

¹¹² PL AS AR Classis N. No. 66. fol. 1–3.

¹¹³ Pohroncz Bálint Szelepcsényi Györgynek. PL AS AR Classis X. No. 196. fasc. 63. fol. 85–86.

1669-ben és 1672-ben is a pozsonyi jezsuita gimnázium tanulói között szerepelt,¹¹⁴ és akire az érsek egy lovat és 100 tallért hagyott.¹¹⁵ Az Urbinyi-családon keresztül a rokonság tagjának tekinthető az érseki kodicillusban árvaként szereplő Urbinyi Mária is.¹¹⁶ Ugyanígy az érsek távolabbi rokona Jókay János feleségének, Thédy Máriának a testvére, Thédy Sándor. Ő az 1670-es években először Szelepcsényi kancellistája, majd jószágigazgatója volt,¹¹⁷ 1687-ben pedig őt kérte meg Jókay János, hogy az érseki hagyaték ügyében képviselje őt.¹¹⁸

Sikerek és kudarcok

A családtagok számára kamatoztatott jövedelemszerzés bevett jelenség volt a kora újkori egyházi társadalom felső- és középrétegében.¹¹⁹ Pázmány Péter is morva birtokokkal igyekezett gondoskodni unokaöccséről, Miklósról,¹²⁰ Lippay György családja társadalmi felemelkedését célzó törekvéseit pedig aggódva figyelte kora.¹²¹ A Szelepcsényi által támogatott rokonság felemelkedése sikeresnek tekinthető, de nem olyan mértékben, mint ahogyan azt a hagyományozások értékéből remélhetnénk. Az érsek jó alapokat fektetett le, de egy, a nemesség alsó rétegeiből származó család felemelkedéséhez, mint amilyen a Pohronczi-Szelepcsényi-család is volt, több egymást követő generáció sikeres működésére lett volna szükség. A Kordics- és Jókay-családok első nemzedékei sikeresen tudták hasznosítani az érseki örökségből kapott gazdag morvaországi birtokokat, a Jókayak felemelkedtek a cseh középnemességbe.¹²² Végso soron azonban a bárói kinevezés volt – a Maholányi, a Kordics és a Jókay család esetében is – a legmagasabb cím, amit a rokonság el tudott érni.¹²³

A legsikeresebb életpályát maga mögött tudó ambiciózus Maholányi János még Szelepcsényi életében hasznosította az érsekhez fűződő rokoni kapcsolatát, többször is a főpap környezetében helyezkedett el és így kapaszkodott egyre magasabbra a hivatali hierarchiában. 1679-es kancellári titkári kinevezésével egyidőben az érseki klientúra egy tagja, Gubasóczy János nyitrai püspök került a kancellári székbe.¹²⁴ Ezzel Szelepcsényi két bizalmasát is vezető pozícióhoz segítette a kormányservnél, ezzel gyakorlatilag ellenőrzése alá vonva azt. A későbbiekben érdekes volna megvizsgálni, hogy Maholányi János vajon mennyiben képviselte rokona és patrónusa akaratát a kancelláriai ügyintézés során.

¹¹⁴ 1669-ben parvista minor, 1672-ben principista. (02839. Maholany, Michael. In: FAZEKAS-KADÁR-KÖKÉNYESI, 2021.)

¹¹⁵ PL FKL HL Caps. 68. fasc. 7. No. 15. fol. 913.

¹¹⁶ PL FKL HL Caps. 68. fasc. 7. No. 16. fol. 922.

¹¹⁷ SZERÉMI, 1897. 284; BÉKEFI, 1892. 81.

¹¹⁸ AMB MB No. 10210. No. 5. fol. 1.

¹¹⁹ TUSOR, 2015. XLII.

¹²⁰ PL AS AR Classis X No. 31; JANKOVICS, 2004. 61–64; TUSOR, 2017. 248–253.

¹²¹ TUSOR, 2015. XLII.

¹²² POKLUDA, 1975. 261.

¹²³ MNL OL P 197 Familiaria fasc. 22. 6. csomó No. 1. fol. 4; FAZEKAS, 2018. 303; SZEMETHY, 2020. 108; 258–259.

¹²⁴ FAZEKAS, 2018. 268.

Az egyházi pályára szánt Maholányi Ignác személyében az érsek minden bizonnyal egy, az egyházi hierarchiában majdan akár hozzá hasonló magasságokig jutó főpapot remélt. Egy-egy magasra törő papi pálya, mint például az 1611-ben elhunyt Pohronczai Szelepcsényi Ferenc esztergomi kanonoksága magában hordozta a siker lehetőségét a következő nemzedék papjai számára is.¹²⁵ Ezzel Szelepcsényi György tudott élni, azonban a következő generációt képviselő Ignác korai halála meghiúsította azt, hogy a család – a kanonok által megkezdett, majd az érsek tevékenysége nyomán folytatott – emelkedése egy, a nyomdokaiba lépő másik egyházi személy ténykedése révén, halála után is folytatódni tudjon.

Maholányi János másik gyermeke, József, apja mintáját követve szintén tanulmányai és hivatali tisztsége által öregbítette a család nevét, azonban a család 18. század közepi kihalása meghiúsította, hogy az érseki rokonság ezen ága hosszútávon kamatoztassa a Szelepcsényi-vagyont és szellemi örökség által a számukra biztosított mobilitási lehetőségeket. Így végső soron a rokonság egyik ága sem tudta generációkon keresztül hozni azt a felemelkedéshez szükséges sikeres működést, amely például a Szelepcsényit az érseki székben követő Széchényi György utódainál megfigyelhető. A Széchényi György által megteremtett vagyon, valamint a megszerzett címereslevél jó alapot jelentettek, amely lehetővé tette a család számára a nemesség felső rétegeibe való integrálódást.¹²⁶ Szelepcsényi György családja esetében ugyanaz a két-három generáció utáni elszürkülés, majd eltűnés figyelhető meg, mint amit az érseki elődök, Oláh Miklós,¹²⁷ Pázmány Péter¹²⁸ vagy Lippay György rokonsága kapcsán látunk.¹²⁹ Ez alapján kijelenthetjük, hogy a Széchényi-család által véghez vitt felemelkedés inkább kivételesnek, mint szabályszerűnek tekinthető. Az érseki rokonság mobilitási kísérlete hosszú távon ritkán sikeres, a Széchényi György nyomán megkezdett emelkedést is az érsek halála után unokaöccse, Széchényi György 1697-ben elnyert grófi címe biztosította.¹³⁰

A Szelepcsényi-rokonság esetében a Reinhard által felállított kategóriák, a rokonság (*Verwandtschaft*) és a patronáltak (*Patronage*) látványos összefonódásával találkozunk. Ez voltaképp érthető, hisz mindkét csoport hierarchikus szempontból alárendeltje az érseknek. A két csoport közötti átfedést Maholányi János és leszármazottainak életútja szemlélteti a legjobban, akiket Szelepcsényi nemcsak életében, de halála után is támogatott. Az udvartartás személyi állományának vizsgálatakor a Maholányi-családon kívül a Jókay- és Dékány-, illetve Pohronczicsaládok tagjai is feltűnnek a forrásokban. A jellemzően gazdasági tevékenységet végző rokonok számára Szelepcsényi az örökséggel mintegy ellenszolgáltatást is nyújt.¹³¹

Fő célom a tanulmányban többek között az volt, hogy egymás mellé rendezem a magyar, szlovákiai és cseh levéltárakban végzett forrásfeltárások során

¹²⁵ FÜGEDI, 1965. 485.

¹²⁶ FAZEKAS, 2014b. 64–66.

¹²⁷ Oláh Miklós unokaöccse, Oláhcsászár Miklós számára tett hagyományozásaihoz lásd: FAZEKAS, 2018. 315; MERÉNYI, 1896.

¹²⁸ Pázmány Miklósról vonatkozóan lásd: JANKOVICS, 2004. 61–64; ÖTVÖS, 1994. 344–345.

¹²⁹ A Lippay rokonsághoz lásd: SOÓS, 1995–1996; TUSOR, 2015. XLI–XLII.

¹³⁰ FAZEKAS, 2014. 65; KOLTAL, 2003. 315.

¹³¹ A végrendelet és kodicillus jegyzetelt kiadását lásd: B. SZÉKELY, 2019.

a rokonság tagjaira vonatkozóan összegyűjtött adatokat, megkíséreljem rekonstruálni a Szelepcsényi végrendelkezésével fontos javakhoz jutó személyeket és kapcsolatukat az érsekkel. Ezek összesítésével arra tettem kísérletet, hogy teljesebb képet fessek a Pohronczi-Szelepcsényi rokonságról, valamint az érsek családja kapcsán végzett patrónusi tevékenységéről. A jövőbeni kutatások remélhetőleg további adalékokkal egészíthetik ki a most felvázolt képet, nemcsak a rokonság genealógiájára, de Szelepcsényi György családjában betöltött szerepére vonatkozóan is.

Felhasznált irodalom és rövidítések

Levéltári források

- AMB** Archív mesta Bratislavy, Bratislava
MB Mesto Bratislava
- MNL OL** Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Budapest
A 57 Magyar Kancellária Levéltára, Libri Regii
P 197 Esterházy család tatai ágának levéltára
P 507 Nádasladányi Nádasdy levéltár
P 1341 Illésházy család levéltára
P 1896 Forgách család gimesi ágának levéltára, rokon és idegen családok jelzetelt iratai
- MZAB** Moravský zemský archiv v Brně, Brno
A 3 Stavovské rukopisy
A 12 Akta šlechtická
- PL** Prímási Levéltár, Esztergom
Archivum Ecclesiasticum Vetus
Archivum Saeculare Acta Protocollaria
Archivum Saeculare Acta Radicalia
Főszékeskáptalani Levéltár Hiteleshelyi Levéltár
Főszékeskáptalani Levéltár Magánlevéltára
- SNA** Slovenský národný archív, Bratislava
Hodnoverné miesto Bratislavskej kapituly Armarium
Hodnoverné miesto Bratislavskej kapituly Prothocollum

Szakirodalom

- BÉKEFI**
1892 BÉKEFI Remig: *A pilisi apátság története 1541–1814*. Pécs, [K. n.], 1892.

BITSKEY

- 1996 BITSKEY István: *Hungáriából Rómába. A római Collegium Germanicum Hungaricum és a magyarországi barokk művelődés.* Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1996.
- 2005 BITSKEY István: Reprezentáció és mecénatúra Pázmány Péter udvarában. In: *Idővel paloták... Magyar udvari kultúra a 16–17. században.* Szerk.: G. ETÉNYI Nóra – HORN Ildikó. Budapest, Balassi Kiadó, 2005. 361–374.
- 2015 BITSKEY István: *Hitvédelem, retorika, reprezentáció Pázmány Péter életművében.* Budapest, Universitas Kiadó, 2015.

BOROSY-KISFALUDY-SZABÓ

- 1999 BOROSY András – KISFALUDY Katalin – SZABÓ Attila: *Pest-Pilis-Solt vármegye közgyűlési iratainak regesztái. Igazságszolgáltatási iratok II. 1661–1720.* Budapest, Pest Megyei Levéltár, 1999.

B. SZÉKELY

- 2019 B. SZÉKELY Dorottya Piroska: Szelepcsényi György végrendelete. In: *Lymbus. Magyarságtudományi forrásközlemények, 17.* Szerk.: UJVÁRY Gábor. Budapest, [K. n.], 2019. 349–384.

BUBRYÁK

- 2013 BUBRYÁK Orsolya: *Családtörténet és reprezentáció. A galgóci Erdődy-várkastély gyűjteményei.* Budapest, MTA BTK Művészettörténeti Intézet, 2013.

DOERR

- 1900 DOERR, August von: *Der Adel der Böhmischen Kronländer.* Prag, Verlag von Fr. Řivnáč, 1900.

ELIAS

- 2005 ELIAS, Norbert: *Az udvari társadalom.* Ford.: HARMATHY Veronika – NÉMETH Zsuzsa – GELLÉRINÉ LÁZÁR Márta. Budapest, Napvilág Kiadó, 2005.

FALLENBÜCHL

- 1970 FALLENBÜCHL Zoltán: A Magyar Kamara tisztviselői a XVIII. században. In: *Levéltári közlemények, 44.* (1970) 1. sz. 259–336.

FAZEKAS

- 2005 FAZEKAS István: Oláh Miklós esztergomi érsek udvara (1553–1568). In: *Idővel paloták... Magyar udvari kultúra a 16–17. században.* Szerk. G. ETÉNYI Nóra – HORN Ildikó. Budapest, Balassi Kiadó, 2005. 343–360.
- 2014a FAZEKAS István: A Magyar Udvari Kancellária és hivatalnokai a 16–18. században. Hivatalnokai karrierlehetőségek a kora újkori Magyarországon. *Századok, 148.* (2014) 5. sz. 1131–1155.
- 2014b FAZEKAS István: *A reform útján. A katolikus megújulás Nyugat-Magyarországon.* Győr, Győri Egyházmegyei Levéltár, 2014.
- 2018 FAZEKAS István: *A Magyar (Udvari) Kancellária és hivatalnokai 1527–1690 között.* MTA doktori értekezés. Budapest, 2018. Kézirat.

FAZEKAS-KÁDÁR-KÖKÉNYESI

- 2021 FAZEKAS István – KÁDÁR Zsófia – KÖKÉNYESI Zsolt: *A pozsonyi jezsuita gimnázium diáksága. Anyakönyvi adattár (1637/1650–1773). I–II.* Budapest, JTMRL, 2021. (Katolikus iskoláztatás a kora újkori Magyarországon, 2.) [Megjelenés alatt.]

FAZEKAS-KÖKÉNYESI-TERNOVÁ CZ

- 2019 FAZEKAS István – KÖKÉNYESI Zsolt – TERNOVÁ CZ Bálint: *A nagyszombati jezsuita gimnázium diáksága. Anyakönyvi adattár (1616–1773).* Budapest, 2019. Elektronikus adattár. (https://library.hungaricana.hu/hu/view/JezsuitaGimnaziumokDiakjai_2_Nagyszombat/?pg=0&layout=s – Utolsó letöltés: 2021. május 3.)

FÜGEDI

- 1965 FÜGEDI Erik: A XV. századi magyar püspökök. *Történelmi szemle*, 8. (1965) 4. sz. 477–498.

GÁL-MLAKÁR

2007. GÁL-MLAKÁR Zsófia: Adatok Verancsics Antal udvarának történetéhez. *Fons*, 14. (2007) 2. sz. 279–337.

JANKOVICS

- 2004 JANKOVICS József: Pázmány Péter ismeretlen végrendelete 1637-ből. In: *Lymbus. Magyarságtudományi forrásközlemények* 2. Szerk.: UJVÁRY Gábor. Budapest, [K. n.], 2004. 61–69.

KÁDÁR

- 2013 KÁDÁR Zsófia: Dallos Miklós győri püspök életútja és végrendelete (1630). In: *Archivariorum historicorumque magistra. Történeti tanulmányok Bak Borbála tanárnő 70. születésnapjára.* Szerk.: KÁDÁR Zsófia – LAKATOS Bálint – ZARNÓ CZKI Áron. Budapest, Magyar Levéltárosok Egyesülete, 2013. 293–326.

KOLLÁNYI

- 1896 KOLLÁNYI Ferencz: *A magyar katolikus főpapság végrendelkezési jogának története.* Budapest, Athenaeum, 1896.
- 1900 KOLLÁNYI Ferencz: *Esztergomi kanonokok 1100–1900.* Esztergom, Buzárovits Gusztáv Könyvnyomdája, 1900.

KOLTAI

- 2003 KOLTAI András: Széchényi VI. György. In: *Esztergomi érsek 1001–2003.* Szerk.: BEKE Margit. Budapest, Szent István Társulat, 2003. 310–318.
- 2012 KOLTAI András: *Batthyány Ádám. Egy magyar főúr és udvara a XVII. század közepén.* Győr, Győri Egyházmegyei Levéltár, 2012.

LACZLAVIK

- 2012 LACZLAVIK György: *Egy politikus főpap a 16. század első felében. Várday Pál esztergomi érsek, királyi helytartó pályafutása.* Doktori disszertáció, ELTE BTK. Kézirat.

MÉRÉNYI

- 1896 MÉRÉNYI Lajos: Oláh Miklós végrendelete. *Magyar Történelmi Tár*, 3. (1896) 19. k. 136–159.

MÍHALIK

- 2017 MÍHALIK Béla Vilmos: *Papok, polgárok, konvertiták. Katolikus megújulás az egri egyházmegyében (1670–1699)*. Budapest, MTA BTK Történettudományi Intézet, 2017.

MOLNÁR

- 2003 MOLNÁR Antal: *A katolikus egyház a hódolt Dunántúlon*. Budapest, METEM, 2003.
2006 MOLNÁR Antal: *A bátai apátság és népei a török korban*. Budapest, METEM, 2006.

NAGY

- 1862 NAGY Iván: Szelepcsény Mihály sírköve. *Magyar Történelmi Tár* 1,7. (1862) 11. sz. 239.
1863 NAGY Iván: *Magyarország családai czimerekkel és nemzedékrendi táblákkal*. 10. kötet. Pest, [K. n.], 1863.

OLÁH P.–TUSOR

- 2019 OLÁH P. Róbert – TUSOR Péter: Lippay György esztergomi érsek testamentuma (1665). In: *Lymbus. Magyarságtudományi forrásközlemények*, 17. Szerk.: UJVÁRY Gábor. Budapest, [K. n.], 2019. 329–348.

ÖTVÖS

- 1994 ÖTVÖS Péter: Pázmány Miklós gróf könyvei. In: *Klaniczay-émlékkönyv. Tanulmányok Klaniczay Tibor emlékezetére*. Szerk.: JANKOVICS József. Budapest, MTA Irodalomtudományi Intézete – Balassi Kiadó, 1994. 344–364.

POKLUDA

- 1975 POKLUDA, Zdenek: Magyarországi nemesek földbirtoklása Cseh- és Morvaországban a XV–XX. században. *Levéltári Közlemények*, 46. (1975) 1. sz. 235–277.

REINER

- 1905 REINER János: Az egyházi személyek utáni örökösödés. In.: *Magyar Magánjog V. kötet. Öröklési jog*. Szerk.: FODOR Ármin. Budapest, 1905. 671–722.

REINHARD

- 1987 REINHARD, Wolfgang: *Freunde und Kreaturen: „Verflechtung“ als Konzept zur Erforschung historischer Führungsgruppen. Römische Oligarchie um 1600*. München, Verlag Ernst Vögel, 1987.

SZEMETHY

- 2020 SZEMETHY Tamás: *Katonabárók és hivatalnok grófok. Új arisztokraták a 18. századi Magyarországon*. Budapest, MNL – BTK TTI, 2020.

SZERÉMI

- 1897 SZERÉMI [Odescalchi Artúr József]: Emlékek a majthényi, kesseleőkeői és berencsi Majthényi bárók és urak családi levéltárából 1451–1728. *Magyar Történelmi Tár*, 3. (1897) 20. k. 1–338.

SZINNYEI

- 1902 SZINNYEI József: *Magyar írók élete és munkái*, 8. kötet. Budapest, Hornyánszky Viktor, 1902.

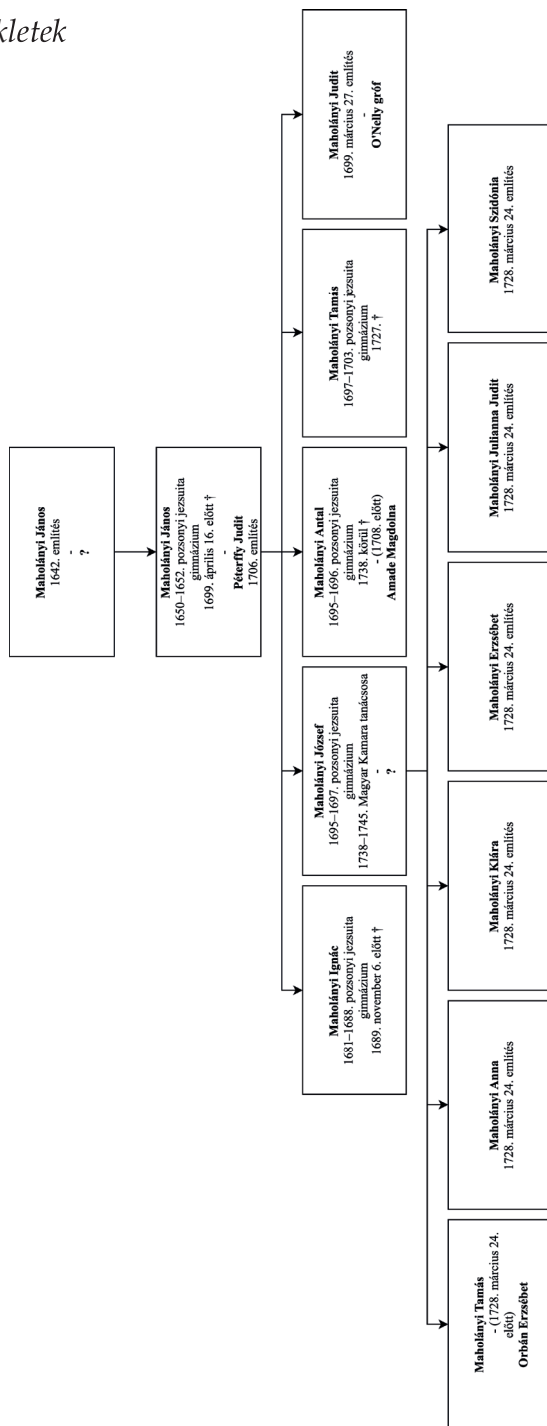
TUSOR

- 2003 TUSOR Péter: Szelepchény V. György. In: *Esztergomi érsekek 1001–2003*. Szerk.: BEKE Margit. Budapest, Szent István Társulat, 2003. 303–310.
- 2015 TUSOR Péter: *Lippay György: „Írom kegyelmednek, mint igaz magyar igaz magyarnak...” Levelek magyar arisztokratákhoz, nemesekhez (1635–1665)*. Budapest, Gondolat Kiadó, 2015.
- 2017 TUSOR Péter: *Kánoni kivizsgálás Pázmány Péterről. Családja, katolizálása, misszionálása. (A Pázmány–Tholdy archívum irataival)*. Budapest–Róma, Gondolat Kiadó, 2017. (*Collectanea Vaticana Hungariae*, II/6.)

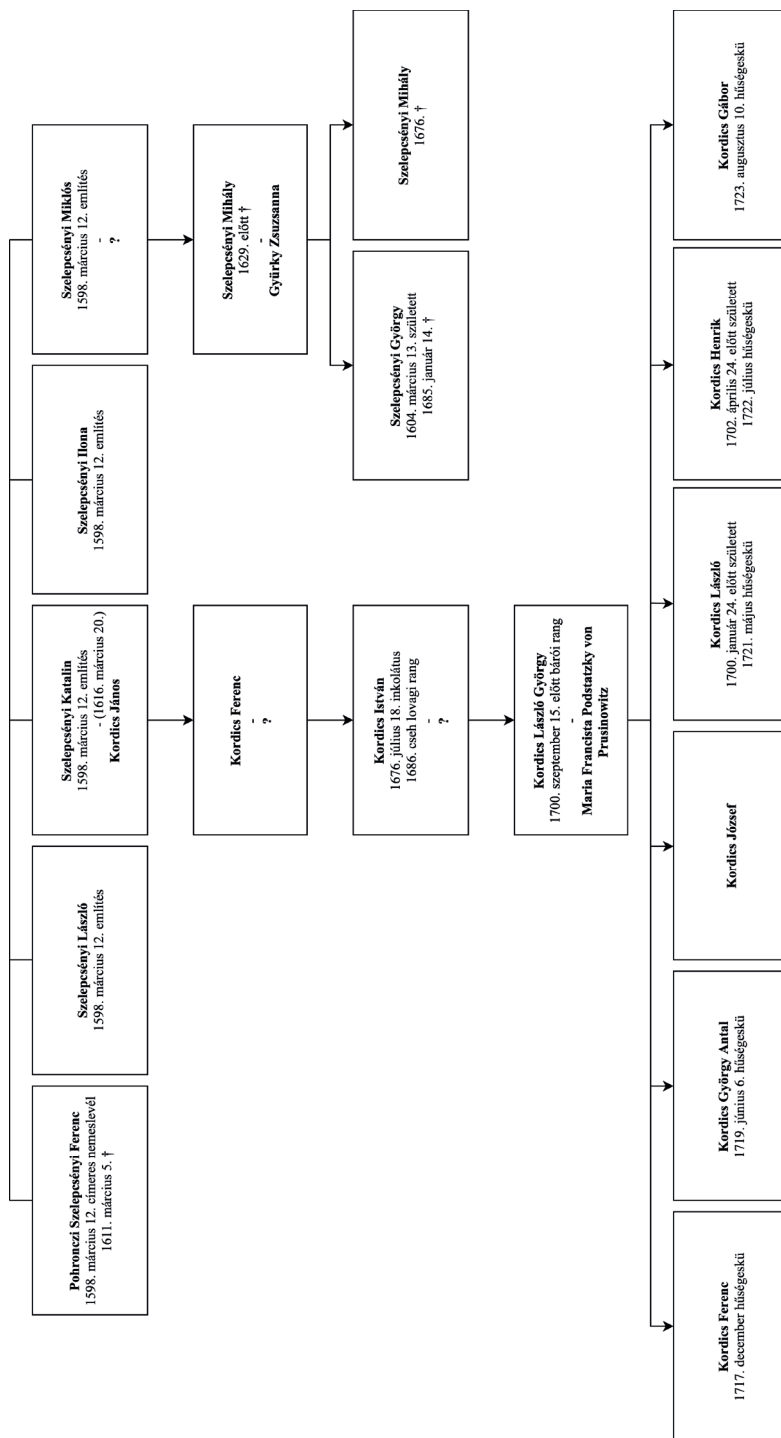
VERESS

- 1941 VERESS Endre: *Olasz egyetemeken járt magyarországi tanulók anyakönyvei és iratai 1221–1864*. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 1941.

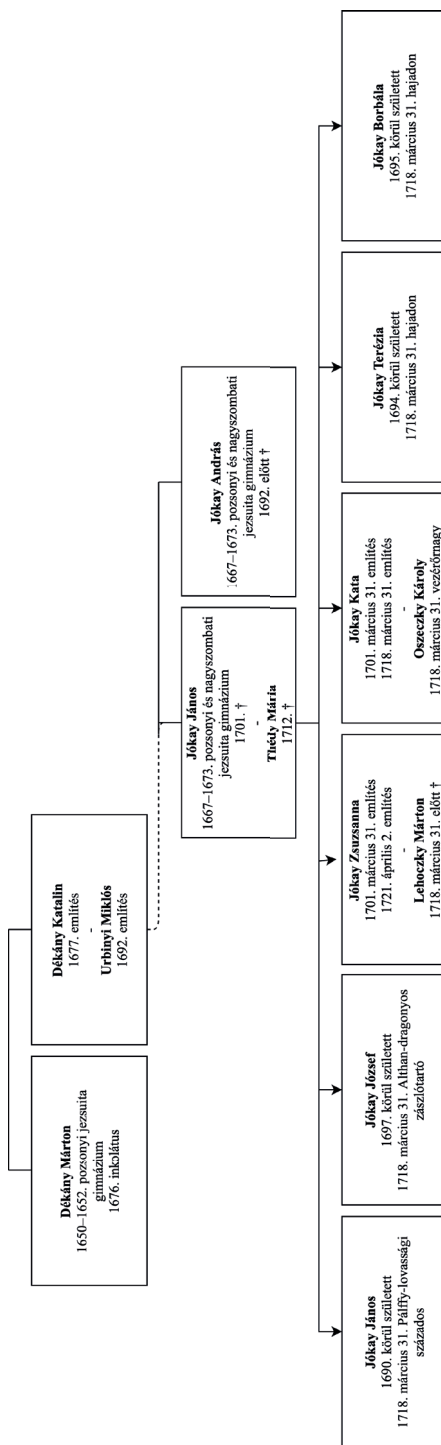
Mellékletek

1. sz. ábra. A Maholányi-család

2. sz. ábra. A Szelepcsényi- és Kordics-családfa

3. sz. ábra. A Jókay- és Dékány-családfa